

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นการสร้างและเพิ่มพูนความรู้ และความคิดของบุคคลเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในสังคม สังคมจะพัฒนาได้มากเมื่อสมาชิกในสังคมมีความสามารถมาก สังคมจึงต้องส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ของสมาชิก การศึกษาหาความรู้ ส่วนหนึ่งเป็นการกระทำโดยเสรีตามความสนใจใคร่รู้ของตัวบุคคลเอง และอีกส่วนหนึ่งเป็นการกำหนดให้โดยผู้ใหญ่สำหรับเยาวชนหรือโดยรัฐสำหรับประชาชน การศึกษาส่วนแรกเป็นการจัดให้และแสวงหาโดยเสรีทั้งทางฝ่ายผู้ให้และผู้รับ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้โดยตรง หรือโดยอ้อมก็ตาม ย่อมมีการควบคุมประเภทและมาตรฐานของความรู้ที่ไปด้วยหลักสูตรเนื้อหาซึ่งทางราชการกำหนดและบังคับให้ต้องรับการศึกษาเช่นนี้อย่างน้อยในระดับหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, น. 2)

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาของพระสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม เน้นไปที่การศึกษารายวิชาหรือภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาหลักในการจาริกลงในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก รวมทั้งอรรถกถา และฎีกา ตลอดทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรม และการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ (การคณะสงฆ์ภาค 8, 2560, น. 5) การจัดการศึกษาของพระสงฆ์เรียกว่า การศาสนศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาเนื้อหาสาระหรือแก่นสารพระพุทธศาสนาไว้ ได้แก่การเรียนนักธรรมและบาลี หลักสูตรที่ใช้เรียนมีเนื้อหาที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยนำเอาพระไตรปิฎกและหลักธรรมต่าง ๆ มาย่อแล้วเรียน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาเรียกกันว่า เรียนพระพุทธรัจน์ ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่และสืบทอดมาได้ทุกวันนี้โดยไม่สูญหายหรือผิดเพี้ยนไป และมีการสืบทอดพัฒนาตลอดมา ก็เพราะได้อาศัยการศึกษาเล่าเรียนแบบนี้ ผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้ภาษาบาลีและเผยแผ่หลักคำสอนในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มากที่สุดคือพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะภิกษุหรือพระสงฆ์ เป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ พระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ (พระมหาพนมนคร มีราคา, 2549, น. 1)

การศึกษาของคณะสงฆ์ประกอบด้วยการศึกษาสามขั้นตอน คือ ขั้นปริยัติ ขั้นปฏิบัติและขั้นปฏิเวธ การศึกษาขั้นปริยัติเป็นการศึกษาทางทฤษฎี เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระพุทธวจนะและพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) ซึ่งการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และกฎระเบียบคำสั่งและข้อบังคับของกรรมการมหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ กระทรวงศึกษาธิการ และกรมการศาสนา โดยมีกรรมการมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ แม่กองบาลีสนามหลวง แม่กองธรรมสนามหลวง เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารตามลำดับ ในปัจจุบันการศึกษาปริยัติที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษามีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 3) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย (พระมหากาจารย์วิชัย วิจิตตสนโต, 2549, น. 2)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น เพื่อมิให้มีความรู้ด้อยกว่าประชาชนที่เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา (ประมุข สารพันธ์และอินดา ศิริวรรณ, 2550, น. 2) การเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐให้ความสำคัญมาตลอดตั้งแต่ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ตรัสไว้ใน อธิบายเรื่องการสอบพระปริยัติธรรม ว่า "การสอบพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร นับเป็นราชการแผ่นดินอย่างหนึ่ง ด้วยอยู่ในพระราชกิจของพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นพุทธศาสนูปถัมภก" (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2559) การศึกษาพระปริยัติธรรมถือเป็นหน้าที่ของพระภิกษุและสามเณรที่จะต้องศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อนำไปใช้ในการฝึกอบรมตนเองให้เป็นไปตามคำสอนนั้น (พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธมมชโย, 2548, น. 9) โดยที่จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเพื่อปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่มีความรอบรู้ในหลักธรรม คำสั่งสอนของพระสัมมา สัมพุทธเจ้าและสามารถนำความรู้นั้นไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะยังผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคมเกิดความมั่นคงแห่งพระศาสนาและประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไป

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ยังมีปัญหาในประเด็นด้านการบริหารจัดการอยู่เป็นอย่างมาก เพราะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีนั้น สำนักเรียน สำนักศาสนศึกษา และคณะจังหวัดเป็นผู้สอนในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ โดยแม่กองธรรมและแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดหลักสูตรและการจัดสอบโดยข้อสอบกลาง เรียกว่า "การสอบธรรมสนามหลวง และการสอบบาลีสนามหลวง" โดยคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ไม่ได้เข้ามาควบคุมดูแล และไม่มีกฎระเบียบว่าด้วย

การบริหารสำนักเรียนที่ชัดเจน การจัดการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับความพร้อมของสำนักเรียนเป็นสำคัญ วัดที่เปิดเป็นสำนักเรียนหรือสำนักศาสนศึกษาต่างมีการบริหารจัดการตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ สภาพการจัดการศึกษาโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนเป็นสำคัญ (กรมการศาสนา, 2541, น. 15) ปัญหาในการจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีมีประเด็นปัญหาอื่น ๆ อีกหลายประการ ดังที่พบได้จากข้อสรุปปัญหาและอุปสรรคทางการศาสนศึกษา จากการประชุมสัมมนา เจ้าคณะภาคทั่วประเทศ ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีทั่วทุกภาคประสบปัญหาที่สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประเด็น คือ 1) จำนวนนักเรียนที่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากผู้บวชเรียนน้อยลง พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มุ่งศึกษาทางโลกหรือสายสามัญ ครูและนักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเพราะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางโลกได้หลังลาสิกขา 2) การจัดการศึกษาไม่เป็นระบบ โดยมองว่าหลังสูตรการเรียนการสอนและวิธีการวัดประเมินผลทางการศึกษาไม่เหมาะสมกับยุคสมัย 3) ครูผู้สอนขาดแรงจูงใจ เพราะผลประโยชน์ตอบแทนน้อย และขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ และ 5) งบประมาณในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีน้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการ (กรมการศาสนา, 2539, น. 9) สภาพปัญหาดังกล่าวทำให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นไปตามศักยภาพความสามารถของเจ้าสำนักศาสนศึกษาตามหน้าที่เท่านั้น โดยได้รับความอุปถัมภ์จากชาวบ้านทั่วไป การสนับสนุนจากภาครัฐไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงทุกสำนักเรียน จึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์สามเณรศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีกันตามมีตามเกิด โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคหากอยู่ตามชนบทพระภิกษุสามเณรมักจะไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร ผู้สนใจศึกษาต้องเดินทางไปพักอาศัยตามวัดต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาในตัวอำเภอหรือในตัวเมือง ซึ่งได้รับความลำบากทั้งเรื่องที่พักและการศึกษาเล่าเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, น. 71) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น อยู่ในลักษณะทรงตัวกับทชุดตัว เพราะภาระต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา เจ้าอาวาสและเจ้าคณะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง โดยอาศัยกำลังศรัทธาจากประชาชน หากเจ้าอาวาสมีความสามารถ มีบารมีก็สามารถจัดการศึกษาให้เจริญเติบโตได้ แต่ถ้าผู้บริหารหรือเจ้าอาวาสไม่มีความสามารถไม่มีบารมี คุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักเรียนหรือสำนักศาสนศึกษานั้นก็จะลดน้อยลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, น. 8)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสนใจในการศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและพบผลการศึกษาย่างน่าสนใจ ดังที่ พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร (อุปัชฌาย์) (2554, น. 132 - 139) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ 1) ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตร คือ

เนื้อหาของหลักสูตรมีมากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน

2) ปัญหาอุปสรรคด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดครูเข้าสอนยังไม่เป็นระบบและได้มาตรฐาน ขาดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และการสอนขาดความยืดหยุ่น 3) ปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน คือ สื่อที่ทันสมัยไม่เพียงพอ สิ่งที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน 4) ปัญหาอุปสรรคด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีน้อยเกินไป ขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา 5) ปัญหาอุปสรรคด้านการวัดและประเมินผล คือ เวลาในการเตรียมตัวเพื่อวัดผลประจำเดือนน้อยเกินไป การวัดผลเน้นความจำเป็นหลัก และขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสุเมธา ยุธะชัย (2550, น. 111 - 114) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี คือ 1) ด้านหลักสูตรการสอน พบว่า หลักสูตรมีเนื้อหามากในแต่ละวิชาและไม่สอดคล้องกับระยะเวลาในการเรียน ไม่มีมาตรฐานในการจัดตารางเรียน และไม่มีกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารสำนักเรียน 2) ด้านการวางแผนการสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอน ไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการสอนและครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิด้านวิชาชีพครู 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนเน้นการสอนแบบบรรยาย ขาดการจัดกิจกรรมที่จูงใจผู้เรียน มีคุณวุฒิ และวัยวุฒิ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันไป ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการสอนที่ทันสมัยและไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอน ผู้บริหารสำนักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกคุณสมบัติของครูผู้สอน 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า สื่อการสอนไม่ทันสมัย ไม่น่าสนใจ ขาดงบประมาณในด้านการจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอน และการจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนทรัพย์ของแต่ละสำนักเรียนหรือโรงเรียนเป็นหลัก และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ขาดการประเมินผลตามสภาพจริง ให้ความสำคัญกับการสอบในสนามหลวงมากกว่าการวัดผลในขณะเรียน ไม่สามารถนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีนั้นมีปัญหาอยู่หลายด้านซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ขณะที่เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดบึงกาฬ (การคณะสงฆ์ภาค 8, 2560, น. คำนำ) เป็นเขตปกครองส่วนภูมิภาคของคณะสงฆ์ ก็มีสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากจำนวนสถิติผู้ขอเข้าสอบและสถิติการสอบได้ของนักเรียนที่ศึกษาในสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในจังหวัดต่าง ๆ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ที่พบว่าจำนวนผู้ขอเข้าสอบนั้น

แม้จะมีจำนวนมาก แต่สถิติในการสอบได้ของผู้เข้าสอบแต่ละปีนั้นมีค่าเฉลี่ยที่น้อยมาก เมื่อคิดโดยภาพรวมผลสอบของจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 จะพบว่า มีนักเรียนผู้ขอเข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (นักธรรม) ทุกระดับชั้น จำนวน 10,970 รูป สอบได้ จำนวน 6,267 รูป คิดเป็นร้อยละ 57 และมีนักเรียนผู้ขอเข้าสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (แม่กองบาลีสนามหลวง, 2559, น. 32) ทุกระดับชั้น จำนวน 4,771 รูป สอบได้ จำนวน 176 รูป คิดเป็นร้อยละ 4 จากปัญหาเรื่องสถิติผู้สอบได้มีค่าเฉลี่ยน้อย เมื่อเปรียบกับจำนวนผู้ขอเข้าสอบ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 8 นั้นมีประเด็นปัญหาที่ต้องหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีมีทิศทางที่ดีขึ้น

จากสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีดังกล่าวข้างต้น หากไม่มีการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ย่อมส่งผลกระทบต่อตัวผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาระดับทั้งสองแผนกไม่ประสบผลสำเร็จและเกิดวิกฤติขึ้นในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ภาค 8 และเพื่อให้คณะสงฆ์ในพื้นที่อื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดีขึ้น ตลอดจนทั้งเป็นการจรรโลงและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยืนยาวสืบไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เป็นอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.2.3 รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.3.3 เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดสมมติฐาน เพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีได้ว่า

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านศักยภาพของครูผู้สอน ปัจจัยด้านแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งระยะของการวิจัยออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่

1) จังหวัดหนองคาย 2) จังหวัดอุดรธานี 3) จังหวัดหนองบัวลำภู 4) จังหวัดเลย 5) จังหวัดสกลนคร และ 6) จังหวัดบึงกาฬ

2. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 ประชากร ได้แก่ สำนักศาสนศึกษาใน 6 จังหวัด ของเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย 1) จังหวัดหนองคาย จำนวน 185 แห่ง 2) จังหวัดอุดรธานี จำนวน 164 แห่ง 3) จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 73 แห่ง 4) จังหวัดเลย จำนวน 68 แห่ง 5) จังหวัดสกลนคร จำนวน 97 แห่ง และ 6) จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 78 แห่ง รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 665 แห่ง (สำนักงานเจ้าคณะภาค 8. 2559)

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวนสำนักศาสนศึกษาใน 6 จังหวัด ของเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 8 ที่กำหนดขนาดตัวอย่างจากการใช้เกณฑ์จำนวนตัวอย่างที่นำมาศึกษาในลักษณะ การวิเคราะห์สมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงนั้นไม่ควรน้อยกว่า 20 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร / ตัววิเคราะห์ (Jackson, 2003, pp. 128-141 and Kline, 2011, p. 12) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีตัววิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 29 ตัววิเคราะห์ ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีไม่น้อยกว่า 400 คน ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดเอาสำนักศาสนศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 จำนวน 580 แห่ง และเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างการวิจัยครอบคลุมทุกพื้นที่ ผู้วิจัยจึงได้กระจายกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ให้ครอบคลุมพื้นที่การวิจัยและให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.2.1 ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี คือ

- 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่
  - 1.1) คุณลักษณะส่วนตัว
  - 1.2) พฤติกรรมการบริหาร
  - 1.3) ภาวะผู้นำทางวิชาการ

2.2.2 ตัวแปรคั่นกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเหตุและผล จำนวน 4 ตัวแปร คือ

- 1) ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่
  - 1.1) การส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์
  - 1.2) การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ
  - 1.3) การส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชน
- 2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่
  - 2.1) การบริหารจัดการด้านวิชาการ

- 2.2) การบริหารจัดการด้านงบประมาณ
- 2.3) การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล
- 3) ปัจจัยด้านศักยภาพของครูผู้สอน ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่
  - 3.1) ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
  - 3.2) ศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้
  - 3.3) ศักยภาพด้านการวัดประเมินผลในชั้นเรียน
- 4) ปัจจัยด้านแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน ประกอบด้วย

3 ตัวแปร ได้แก่

- 4.1) เจตคติต่อการเรียน
- 4.2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 4.3) พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2.3 ตัวแปรตาม ซึ่งเป็นปัจจัยผลลัพธ์ คือ ความสำเร็จในการจัดการศึกษา พระปรียัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษา 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดของผู้เรียน และ 3) ความพึงพอใจต่อผลการจัดการศึกษา

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยจะใช้เวลาศึกษาระหว่างเดือนมีนาคม ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2560

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาพระปรียัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยจากการวิจัยในระยะที่ 1

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปรียัติธรรม

แผนกธรรมและแผนกบาลี

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพระปรียัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี จำนวน 12 รูป / คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยจะใช้เวลาศึกษาเดือนกรกฎาคม ถึง ตุลาคม พ.ศ. 2560

ระยะที่ 3 เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ร่างรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 จากผลการวิจัยจากระยะที่ 2

1.2 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิพากษ์และยืนยันรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย 1) เจ้าคณะจังหวัดหรือรองเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 4 รูป 2) ตัวแทนเจ้าสำนักศาสนศึกษา จำนวน 5 รูป 3) ตัวแทนครูสอนพระปริยัติธรรม จำนวน 5 รูป 4) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หรือ ผู้อำนวยการกลุ่มพุทธศาสนศึกษาและกิจการพิเศษ จำนวน 3 คน และ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิสายวิชาการหรือสายการศึกษา จำนวน 3 รูป / คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยจะใช้เวลาศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

“รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวิธีการ กิจกรรม โครงการหรือแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีจากสภาพเดิมไปสู่สภาพใหม่ที่ก้าวหน้า หรือเป็นไปในเชิงบวก ให้สำนักศาสนศึกษาสามารถปรับกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งบูรณาการองค์ความรู้ในการพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศและมุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

“ความสำเร็จในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี” หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดของผู้เรียน และความพึงพอใจต่อผลการจัดการศึกษา

“การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม” หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ในการดำเนินการตามภารกิจหลัก 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียน

การสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดและประเมินผล 5) ด้านการจัดองค์กร
6) ด้านความสัมพันธ์ กับชุมชน 7) ด้านงบประมาณ และ 8) ด้านอาคารสถานที่

“การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม” หมายถึง ระบบการจัดการศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณรในสำนักศาสนศึกษาได้เรียนหลักสูตรการสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักสูตรนิกกรรมของคณะสงฆ์ไทย มี 3 ระดับ คือ นิกกรรมชั้นตรี นิกกรรมชั้นโท และนิกกรรมชั้นเอก

“การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี” หมายถึง ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณรในสำนักศาสนศึกษาได้เรียนภาษาบาลีตามหลักสูตรของคณะสงฆ์ไทย แบ่งเป็น 3 ระดับ 8 ชั้น คือ เปรียญตรี (ประโยค 1-2 - ป.ธ.3) เปรียญโท (ประโยค ป.ธ.4 - ป.ธ.6) เปรียญเอก (ประโยค ป.ธ.7 - ประโยค ป.ธ.9)

“เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” หมายถึง จังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตามตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดหนองคาย 2) จังหวัดบึงกาฬ (แยกออกจากจังหวัดหนองคาย) 3) จังหวัดอุดรธานี 4) จังหวัดหนองบัวลำภู (แยกออกจากจังหวัดอุดรธานี) 5) จังหวัดสกลนคร และ 6) จังหวัดเลย

“สำนักศาสนศึกษา” หมายถึง วัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี และมีการส่งนักเรียนเข้าสอบในสนามหลวงตามหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

“เจ้าสำนักศาสนศึกษา” หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร และมีอำนาจในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของวัดต่างๆ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

“ปัจจัยในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี” หมายถึง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง วิสัยทัศน์ ตลอดทั้งคุณสมบัติพฤติกรรมการบริหาร และภาวะทางวิชาการของเจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ได้แก่

1.1 คุณลักษณะของผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะด้านสติปัญญา และความสามารถ คุณลักษณะ ด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับงาน และคุณลักษณะทางสังคม เพื่อส่งเสริมให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ

1.2 พฤติกรรมการบริหาร หมายถึง พฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้นำในการบริหารเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เช่น พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ และพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

1.3 ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาเพื่อสร้างความร่วมมือกับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนรู้

2. การส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนด้วยการเสริมแรงและวิธีการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ให้ประสบความสำเร็จ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ คณะสงฆ์ ภาครัฐ และพุทธศาสนิกชน ได้แก่

2.1 การส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ หมายถึง การเสริมแรง และสนับสนุนในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ เช่น การสนับสนุนด้านงบประมาณ การส่งเสริมความก้าวหน้าในทางปกครองคณะสงฆ์ การยกย่องเชิดชู เป็นต้น

2.2 การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง การเสริมแรง และสนับสนุนในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของภาครัฐ เช่น การสนับสนุนด้านงบประมาณ การช่วยพัฒนาหลักสูตร การรับรองหรือเทียบคุณวุฒิการศึกษา เป็นต้น

2.3 การส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชน หมายถึง การเสริมแรง และสนับสนุนในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของพุทธศาสนิกชน เช่น ยกย่องเชิดชู การสนับสนุนเงินเพื่อการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

3. การบริหารจัดการ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ของสำนักศาสนศึกษาเพื่อจัดการศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการบริหารเพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่

3.1 การบริหารจัดการด้านวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมในการจัดการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหรือวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตร ปรับปรุงพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประเมินผล ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนจนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นที่น่าพึงพอใจ

3.2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ หมายถึง กระบวนการหรือภารกิจที่เกี่ยวกับการจัดการเงินงบประมาณ การจัดหารายได้ การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การวางแผนการใช้จ่าย การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนให้ทรัพยากรมนุษย์พัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อให้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษามีประสิทธิผล และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตลอดทั้งพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้านการสรรหา คัดเลือกและบรรจุ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างขวัญและ

กำลังใจของทรัพยากรมนุษย์ ให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานตอบสนองต่อความต้องการและทิศทางการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ศักยภาพของครูผู้สอน หมายถึง ทักษะ ความรู้ พฤติกรรมและความสามารถที่อยู่ในตัวครูที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ศึกษา ได้แก่

4.1 ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ทักษะ ความรู้ พฤติกรรม และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ตลอดทั้งรูปแบบและเทคนิควิธีการเรียนการสอนโดยวิธีที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการศึกษาของผู้เรียน

4.2 ศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี หมายถึง ทักษะ ความรู้ พฤติกรรม และความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีประกอบการสอนเพื่อกระตุ้นผู้เรียนเกิดการเรียนรู้พระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 ศักยภาพด้านการวัดประเมินผลในชั้นเรียน หมายถึง ทักษะ ความรู้ พฤติกรรม และความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการ โดยทำควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัดการประเมินผลในชั้นเรียน เพื่อผลสำเร็จของการจัดการศึกษาพระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

5. ปัจจัยด้านแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน หมายถึง สภาวะความต้องการภายในของผู้เรียนที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรม ตลอดทั้งพฤติกรรมที่เป็นการแสดงถึงความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการศึกษาพระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของผู้เรียน ได้แก่

5.1 เจตคติต่อการเรียน หมายถึง ความเชื่อมั่น ความศรัทธาต่อการศึกษาพระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตทั้งขณะที่เป็นบรรพชิต และหลังจากลาสิกขา

5.2 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ ความวิริยะอุตสาหะที่จะประสบความสำเร็จในการศึกษาพระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ที่ทำให้สามารถสอบได้ในระดับที่สูงขึ้น จนสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของการศึกษาคือนักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม 9 ประโยค

5.3 พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่มีการตอบสนองต่อการศึกษาพระปรีชาธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของผู้เรียน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จตามที่ตนเองต้องการ

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.7.1 ได้รูปแบบของการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาแก่สำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 และคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่นๆ

1.7.2 ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้กับสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 และคณะสงฆ์พื้นที่อื่น ๆ ตลอดจนสำนักศาสนศึกษาสามารถนำสารสนเทศจากการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเองได้

1.7.3 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพทางด้านการบริหารจัดการ และส่งผลต่อมีประสิทธิผลจากการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น